

El compromís d'un professional

Un llibre revisa la trajectòria d'Emili Tortosa, el director general que va crear Bancaixa

Emili Tortosa, converses amb un directiu compromés
Adolf Beltran

Tàndem Edicions
València. 277 pàgines

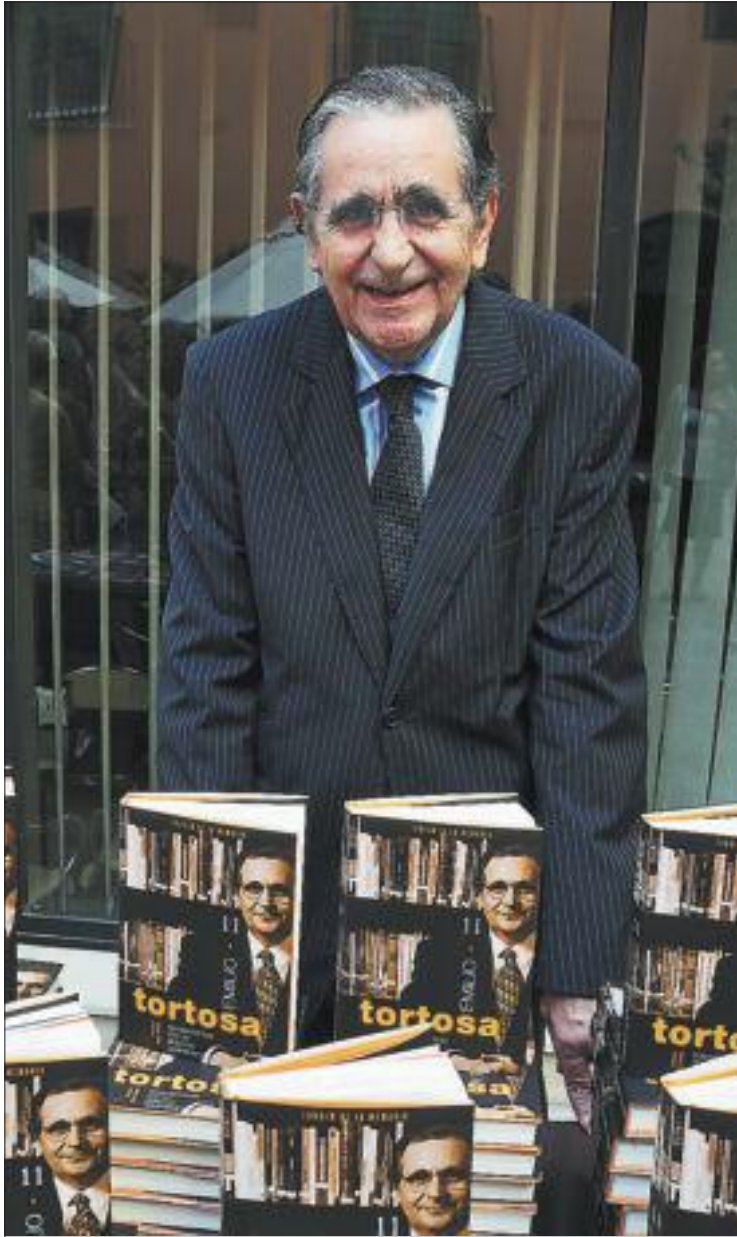
VICENT SOLER
Acaba d'eixir un llibre bastant inèdit. Un llibre de memòries que, en realitat, és la compilació d'una llarga conversa de més de dos anys entre el periodista Adolf Beltran i l'exdirector general de Bancaixa Emili Tortosa.

Es inèdit, sobretot, per la personalitat de l'entrevistat, per Emili Tortosa. I no ens ha de sorprendre. Tenim llibres sobre escriptors, sobre artistes en general, sobre polítics, sobre referents cívics i socials, sobre gent del món de l'espectacle, però llibres sobre un líder de les finances valencianes —sobre un banquer, parlem clar— que, alhora, és alguna de les altres coses que acabem d'esmentar, és, si més no, una mica singular.

Un llibre que entra pels ulls no només pel que acabes sabent i aprenent llegint-lo, sinó, també, per la forma material que pren, tan neta, tan clara i tan atractiva, en un magnífic disseny de Paco Bascañán. I per la seua estructura discursiva, plena de matisos. En aquest sentit, hi ha un discurs narratiu molt impactant de la seua experiència professional, perquè es tracta d'un home que s'ha fet a ell mateix. Això que els americans dirien un *self-made man*.

Pel llibre passa l'Alzira dels anys quaranta i dels cinquanta, una Alzira ben diferent de l'actual, però sense la qual difícilment podrem entendre la d'ara. Altres geografies posteriors també seran importants en la seua vida: Bocairent, Benetússer i València. Sempre sota el guiatge dels avatars professionals viscuts al si de la Caixa d'Estalvis de València, l'actual Bancaixa. Una persona que, durant els quaranta-dos anys (del 1956 al 1998) que treballa a la Caixa, aconsegueix pujar, de graó en graó, tota l'escala de responsabilitats, des de la d'ordenança fins a la de director general. Puja des del nivell més baix fins al més alt, sempre des de la lògica de l'esforç. De l'esforç i, com ell remarca tan sovint, des del compromís. A més, acaba sent el directiu que encapçala la construcció d'una entitat financera de la importància de Bancaixa sobre les anquilosades estructures d'aquella antiga Caixa d'Estalvis de València.

Havia nascut a la capital de la Ribera Alta el 1941. La seua infantesa alzirenya és la dels anys negres de la postguerra civil, anys de fam i de mancances de tota mena, on, llevat dels fills dels quatre rics de tota la vida o dels que feien diners a cabassos amb l'estraperlo, l'únic horitzó que tenien els xiquets era el del sacrifici desmesurat i el futur amb poques llums. Fill de treballador del ram de la fusta, republicà —o "indiferent", si fem cas del guàrdia civil que li va fer el certificat de bona conducta quan el necessità per a entrar a l'institut laboral com a mestre— i de poca sagristia, sembla, i d'una dona, modista i d'idees molt religioses que li feien veure el món des d'una òptica molt conservadora. A catorze anys ja treballava, però, això sí, amb la sempre present voluntat de seguir estudiant. Perquè, aleshores, els estudis eren una de les poques eines que la gent d'origen humil tenia per a obrir-se

Emili Tortosa, el 25 de juny, quan es va presentar el llibre. / GARCIA POVEDA

pas en la vida. I ausades que Emili la utilitzà amb ganes. Això dit, cal esmentar una persona decisiva en el seu itinerari vital: Lola Ausina, amb qui es casà a vint-i-cinc anys i amb la qual tindrà cinc fills.

La seua és una generació, però, que també va ser protagonista dels canvis més espectaculars de la nostra societat en segles. Que viu i veu el pas d'una societat agrària i emporbrida a una altra que n'assenta les bases sobre la indústria, el turisme i la resta de serveis, abduïda pel consum, fins i tot en èpoques de crisi com l'actual. Evidentment, no ha estat un camí de roses ni per a Emili ni per a molta gent de la seua generació i, de fet, els canvis els han viscut com han pogut. Sovint, improvisant en situacions noves, novíssimes, sense precedents i, per què no dir-ho, amb una experiència vital plena a vessar de lògiques contradiccions. Tot això també queda reflectit en el llibre.

Però, les responsabilitats, diverses i importants, que Emili Tortosa exerceix al llarg de la seua vida atorguen a la seua crònica biogràfica un interès que transcendeix l'anècdota personal, perquè de la seua llarga etapa professional deriven uns materials sensibles que cap economista, sociòleg, polític o historiador podrà ignorar en abordar seriosament l'evolució de la societat valenciana a partir de la transició democràtica. En aquest sentit, els capítols 8 al 18 del llibre seran imprescindibles per a qualsevol que vulga conèixer la història financera del nostre país. Són els capítols que parlen dels avatars de la Caixa vistos des de dins. D'una caixa que va passar per crisis ben dures, algunes de les quals són ben similars a l'ac-

tual, a l'ombra de l'esclat de la bombolla immobiliària.

Unes pàgines amb molts noms propis i amb asseveracions fermes sobre què ha de ser una caixa d'estalvis —fundació i empresa, alhora, diu l'entrevistat— i sobre temes actuals ben punyents com els de les interferències polítiques en la gestió d'aquestes entitats o el de la sempre ajornada fusió de les caixes valencianes, de la CAM i de Bancaixa. Ara, amb el perill de ser absorbides per Caja Madrid o per la Caixa de Pensions, amb la raó enganyosa de millorar-ne l'eficiència.

És especialment captivador el capítol que tracta de la seua dimissió

Unes pàgines amb noms propis i asseveracions fermes sobre què ha de ser una caixa d'estalvis

com a director general de Bancaixa, el 1998. Una dimissió pactada en aquest sentit: qui es cobrava el seu cap s'obligava a respectar l'equip directiu que ell havia creat i que suposava la continuïtat del projecte de modernització que ell havia encapçalat des de feia anys. Decisiu en una entitat on, fins aleshores, cada vegada que canviava el director general es partia pràcticament de zero. Com també és captivador un capítol anterior on explica com i per què ell accedeix a la direcció general, el 1989. Són pàgines que, com diem, formen ja part de la historiografia de referència sobre el darrer quart del segle XX valencià.

Però, tot i que els aspectes pro-

fessionals són importants, paga la pena subratllar també unes altres facetes de la seua vida que ajuden a explicar la persona i el personatge. Així, llegir el llibre suposa descobrir diversos mons (cristianisme cívic, valencianisme, cooperativisme...) que, tots junts i de vegades entrecruats, fan el seu pes. De fet, s'hi pot construir una història personal i, alhora, coral, per tantes persones com hi figuren. En tot cas, més enllà de la passarel·la de l'èxit professional, hi ha un Emili que ha estat un creador i animador d'iniciatives ciutadanes, culturals i socials, de tota mena i condició, que maduraren, potser, amb la creació de la Fundació Bancaixa quan ell accedeix a la màxima responsabilitat de l'entitat.

Emili parteix de l'humanisme cristià com a rent per a fer millorar l'entorn social on viu. Joan XXIII i el Concili Vaticà II en seran els punts de partida. També John F. Kennedy o Martin Luther King. Després anirà omplint d'altres referents la seua acció ciutadana, però sempre preocupat per la societat que l'envolta, per això acaba promovent iniciatives que barregen consciència social i consciència de valencianitat. A vint-i-pocs anys, a Alzira, en tenim el primer exemple: la creació de la Llibreria Xúquer. Amb Josep Garés, Lluís Vicent Barceló, Paco Sanchis i d'altres, va voler dotar el poble d'una llibreria moderna, que fóra quelcom més que una llibreria, que fóra un centre d'irradiació de cultura. Si més no, els actuals Premis Bromera en tenen un de dedicat a aquella llibreria pionera de la modernitat, fins i tot estètica, sota el guiatge de Tomàs Llorens i Anna Peters.

Un altre exemple n'és La Nostra Escola Comarcal a l'Horta Sud o Emili fent-se càrrec de l'oficina de la Caixa de Benetússer. També en aquella dècada prodigiosa dels setanta, una iniciativa inserida en els moviments de renovació pedagògica i empeltada de valencianitat i de principis cooperatius. Aquesta vegada sota l'orientació inicial del cooperativisme democratacristià, a la manera del que es feia a Mondragón, al País Basc. Un altre exemple encara n'és la creació de *Saó*, una revista nascuda des de dins del cor dels cristians progressistes i valencianistes, també d'aquella època. Revista que continua viva cada mes i que posa en relleu que hi ha lectures evangèliques més avançades del que els darrers arquebisbes de València interpretaven. Sobretot, del cardenal que acaba de deixar el Palau i que s'ha instal·lat al Palauet.

Després d'eixir de Bancaixa, el 1998, va ser capaç no solament de recuperar el temps perdut a millorar el seu valencià, en presentar-se a les proves del grau mitjà de la Junta Qualificadora, sinó que promogué una fundació, la Fundació Etnor, per plasmar amb fets quelcom que sempre ha estat present en la seua vida com a professional de la banca i com a ciutadà: treballar per l'ètica en els negocis. A la manera, diríem, com Max Weber ho plantejava en el seu llibre *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*.

En suma, tenim un llibre important entre nosaltres. Un llibre en què, més d'onze anys després de la seua dimissió, Emili Tortosa es buida per dins de manera elegant i hàbil. Un llibre que marcarà història. I, com va dir, Gabriel Garcia Márquez: "La vida no es la que uno vivió, sino la que uno recuerda y cómo la recuerda para contarla".

A l'escriptor invisible

MANUEL BAIXAULI

No us ha passat mai que, passejant, us topeu amb un conegut que sabeu que us coneix i que, quan aneu a saludar-lo, mira cap a un altre cantó i, descaradament, us evita? Aquest gest mesquí, aquest menyspreu —"el feixisme és el menyspreu", deia Camus— el rep l'escriptor valencià que escriu en valencià, dia rere dia, dels seus governants i dels seus mitjans de comunicació. I —ai!— dels seus veïns, que, no per mesquinesa, sinó per apatia i autoodi, fan possible la mesquinesa dels primers. En altres èpoques —i en aquesta època, però en altres llocs—, qui tenia la paella del poder pel mànec aplicava directament la censura. Error tàctic. L'escriptor censurat o empresonat rep un suport internacional i una difusió infinitament superiors a la de l'escriptor ignorat. Què no donaria un escriptor valencià perquè se li prohibiren els llibres o se'l tancara a la presó! Jo mateix m'hi oferisc. No, no pot ser, i a més a més és impossible, perquè l'escriptor valencià no és menyspreat per les seues idees polítiques, sinó per la seua llengua. I per què la resta del món hauria de defensar i divulgar un autor que viu lliurement, que té casa i menjar, que simplement és menystingut? Reconeguem-ho: l'estratègia és mesquina, però eficaç. Com es pot combatre? Plorant, no. La queixa, a més de ser de mal gust, no du enlloc. Podem seduir, mitjançant la queixa, algú que no ens estima? No. El plor no sedueix. Per a seduir, cal donar la imatge contrària: d'entusiasme, de dignitat. I cal fer una literatura genial, irresistible, extraordinària, que supere tots els entrebancs. Fàcil de dir, ho sé. Però els entrebancs fan múscul i, aprofitats, són un estímul per a la literatura. La millor literatura no es fa, necessàriament, als països que amoenen els seus literats. Observau, per exemple, la creativitat de l'Amèrica Llatina en temps de tortures i desaparicions. Maleïdes tortures, maleïdes desaparicions, maleïts crims que mai no seran castigats com toca! Però beneïda literatura, que ens acompanyarà sempre. No reivindicuem el dolor, no siguem masoquistes, però tampoc no ens acalorem si no ens malcrien. Que ens ignoren ens dona una llibertat enorme, ens filtra i retarda —i això incita a la reescriptura!— les publicacions, ens fa exigir-nos el doble. I si l'escriptor valencià vol ser alguna cosa al món, ha d'agafar molt d'impuls i saltar fort, més fort que els escriptors d'altres llengües i latituds. Tan fort que arribe a ser reconegut internacionalment, malgrat els entrebancs que trobà —i que l'haurien pogut avortar— al principi de la seua carrera. Arribat en aquest punt, els governants i els mitjans de comunicació el buscaran per passar-li la mà per l'esquena i sucarr-hi protagonisme. Funciona així, la cosa. I aleshores, l'escriptor reconegut internacionalment recordarà el temps en què era un escriptor invisible, quan aquesta purria li girava el cap en topar amb ell. I potser els perdonarà. O potser no.